
MICHAEL
KÖHLMEIER
IZOPAČENI
LEYKAM
international

Michael Köhlmeier

IZOPAČENI



LEYKAM international

NAKLADNIK
Leykam international d.o.o., Ilica 42, HR-10000 Zagreb
www.leykam-international.hr

ZA NAKLADNIKA
Jürgen Ehgartner

UREDNICA
Eugenia Ehgartner

PRIJEVOD S NJEMAČKOGA
Igor Crnković

LEKTURA I KOREKTURA
Neli Mindoljević

© 2026 Leykam international d.o.o., Zagreb
Nijedan dio ove knjige ne smije se umnožavati,
fotokopirati ni na bilo koji drugi način reproducirati
bez nakladnikova pismenog dopuštenja.

Naslov originala: „Die Verdorbenen"
© 2025 Carl Hanser Verlag GmbH & Co. KG, München

Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Ministarstva kulture i medija Republike Hrvatske.

Republika Hrvatska Ministarstvo kulture i medija
Republic of Croatia Ministry of Culture and Media

Federal Ministry
Housing, Arts, Culture,
Media and Sport
Republic of Austria

Gefördert durch das Bundesministerium
für Wohnen, Kunst, Kultur, Medien und Sport.

ISBN 978-953-340-262-8

CIP zapis je dostupan u nacionalnom skupnom katalogu knjižničnog
sustava Bukinet (katalog.bukinet.hr) pod brojem 991006069560409366.

FOTOGRAFIJA AUTORA
Peter-Andreas Hassiepen

ILUSTRACIJA NA NASLOVNICI
Lorenz Helfer: *Untitled* 2025

GRAFIČKO OBLIKOVANJE
Tvrtko Gregurić

TISKARA
Denona d.o.o., Zagreb
Tiskanje dovršeno u studenome 2026.

Michael Köhlmeier

IZOPAČENI

roman

Preveo s njemačkoga
Igor Crnković

Zagreb, 2026.

O rose, thou art sick!
The invisible worm,
That flies in the night,
In the howling storm,

Has found out thy bed
Of crimson joy:
And his dark secret love
Does thy life destroy.

William Blake, *Songs of Experience*

PRVO POGLAVLJE

1

Danas ću se baviti jednim pojmom: nevinost. Bili smo nevini. Iako smo krivi čak i onda kad ne znamo da drugima činimo zlo.

Usred sve te zavrzlame našao sam se zbog besparice. Bilo je to početkom sedamdesetih godina prošloga stoljeća, bio sam još student. Prvih nekoliko semestara roditelji su mi svakog mjeseca slali tristo maraka. Sobu sam plaćao šezdeset. Tad se moj otac porječkao s nakladnikom novina u kojima je radio kao urednik te dao otkaz. Jednoga jutra tijekom ljetnih praznika probudio me i iz čista mira upitao hoće li se i ubuduće morati skrbiti o meni. Nisam ni shvaćao što mi time želi reći, ali odgovorio sam *ne*, neće. Otad sam bio prepušten sam sebi. A odnos s ocem bio mi je opušteniji. Otkako sam upisao studij, kad se god oko nečega nismo mogli složiti, pretvarali smo se da smo pametniji jedan od drugoga. To nas je obojicu podjednako umaralo i uzrujavalo. U takvim situacijama ni on ni ja nismo voljeli ono što smo vidjeli u sebi. Ja sam sebi zamjerao tvrdoglavost, a on sebi to što je pokušavao biti poput mene.

Studirao sam germanistiku. I znanost o politici. Tako se, naime, u Marburgu na Lahnu zvao studij koji se na drugim sveučilištima zove politologija ili političke znanosti. Politika me sama nikad nije zanimala, ali pobune i revolucije jesu. Znam, to zvuči naivno – heroji, koji s nesebičnim izrazom lica hrle u vlastitu propast, poput Chea Guevare na plakatima ili one žene s golim grudima na slici *Sloboda vodi narod* Eugènea Delacroixa, koja predvodi masu ljudi noseći u rukama zastavu revolucije, ili pak Marxa, Engelsa, Lenjina, čije gusto zbijene glave tvore falangu strogoće, pravde i osvete. Takve su ikone bile pojam apsolutne sigurnosti, jamci superiornosti koja je u to doba bila široko rasprostranjena. I ja sam ih volio. Ali što su ti ljudi uopće imali zajedničko s konvencionalnom politikom? Da sam znao kako se iza znanosti o politici zapravo krije mlaćenje prazne slame o debatama socijaldemokrata, demokršćana i liberala, diskusije o kompromisima u borbi za budućnost Europe, analiziranje kojekakvih bilateralnih ugovora, taj mi studij ne bi bio ništa manje odbojan od prava ili elektrotehnike. Zapravo sam želio biti književnik. U Marburg sam došao studirati njemački jezik i književnost, no onda sam saznao da književnici, ako žele išta postići, moraju zastupati neku ideju te da se takve ideologije uče na Institutu za znanost o politici, smještenom u niskoj zgradi između tornjeva germanistike i romanistike. I tako sam, umjesto povijesti, kao što sam planirao, upisao politologiju.

Sad, kad sam bio prepušten samomu sebi, prijavio sam se na natječaj za mentora na germanistici. Mentori su se primali nakon završenih pet semestara. Brinuli smo se o brucošima koji su tek upisali fakultet. Pritom nikomu nismo morali polagati račune za to što podučavamo ili ne podučavamo na svojim kolegijima, jer sveučilište nam je vjerovalo, ili ga jednostavno nije bilo briga. Mentori su dobivali naknadu od četiristo maraka u gotovini, a novac se u tajništvu isplaćivao na ruke posljednjeg radnog dana u mjesecu. Osim toga, tri sam večeri tjedno konobario za napojnice u kafiću *Kod Charlotte*, u kojemu su se posluživali pivo, *Coca-Cola* i sok od jabuke, ali ne i vino, žestice ili hrana. Dodatno sam tijekom praznika na Austrijskom radiju snimao poeziju koju sam pisao, a koja je naišla na dobar odjek, pa mi je glavni urednik ponudio da pišem još i više, uz veći honorar. Osim toga, za regionalne sam novine pisao tjednu seriju *Pioniri moderne književnosti*. I tako sam, uz četiristo maraka plaće, mjesečno zarađivao još stotinjak maraka od napojnica, plus dvjesto za seriju i, po mojoj realnoj procjeni, još pedeset do sto maraka za pjesme. Dakle, ukupno oko sedamsto pedeset do osamsto maraka. Osjećao sam se poput bogataša. A imao sam još i neke izgledne projekte u najavi, ili barem jedan od njih: Hessenskome radiju poslao sam, naime, tri epizode svoje serije, a uredništvo za književnost potom me pozvalo da dođem na dogovor u Bertramstraße 8 u Frankfurtu. A takvo što ne bi učinili da nisu očekivali suradnju!

Našao sam se u milosti anđela ekonomije, to sam mogao zahvaliti ocu. Tako sam barem ja to vidio. Kad sam se godinu dana poslije, ponovno tijekom ljetnih praznika, vratio kući, on i ja popili smo pivo, premda inače ni jedan ni drugi nikad nismo pili alkohol, i to samo kako bismo se kucnuli bocama i nazdravili gledajući se u oči. Te noći na našoj terasi nisam mu više govorio „tata", nego sam mu se obraćao imenom, „Ludwig". A on mene više nije zvao umanjenicom „Hänsje", već „Johann", kao što sam oduvijek i htio, jer to mi je pravo ime, ono koje mi piše u putovnici, i nijedno drugo. Stasito, čvrsto, odraslo, muško ime. Majka je inzistirala na tome da ga naslijedim u spomen na Johna Lacklanda, Ivana Bez Zemlje, kojemu su nesretnim legendama o Rikardu Lavljeg Srca i Robinu Hoodu, pa onda i u Shakespeareovim tragedijama i romanu Waltera Scotta nanesene silne nepravde. Ona je imala doktorat iz komparativne književnosti, ali nikad nije podučavala i, ako izuzmemo poneki članak u nevažnim časopisima, ništa nije ni objavila. Potjecala je iz Velike Britanije, točnije, iz Cardiffa u Walesu. Došla je za prvim suprugom, časnikom Kraljevske vojske, koji je nakon rata bio stacioniran u Koruškoj. Ondje je upoznala mojega oca, koji je bio prevoditelj i sedam godina mlađi od nje. Njezin je prvi suprug, s druge strane, bio više od dvadeset godina stariji. I tako se, nakon mnogo truda i vremena, uspjela razvesti i udati za mojega oca. Kad su njih dvoje bili sami, služili su se engleskim jezikom, kad smo bili nasamo, i meni se

također obraćala na engleskome, ali kad bismo bili sve troje zajedno, razgovarali smo na njemačkom. Prisluškivao sam kako joj je otac u krevetu prepričao našu večer na terasi. Dvaput zaredom ponovio joj je istu priču, od riječi do riječi, probudivši je samo kako bi joj to ispričao. Majka ga je upitala: „Are you a little drunk?" A on joj je ponosno odgovorio: „Oh yes, I am!" Rekao joj je da smo se obojica, „John and me", tim riječima, poprilično nacvrcali. Što uopće nije bilo točno, ta popili smo svaki po jednu malenu bocu piva.

Otac mi nikad nije bio uzor. Unatoč tomu, kad bi me tko upitao koju riječ vezujem uz njega, odgovorio bih: ljubav. Volio je knjige, volio je ptice, volio je glazbu, zvjezdano nebo, proljetni fen, svježe kajzerice s medom za doručak, volio je svoju ženu i svojega sina – jednostavno je volio, a bez ljubavi ne bi ga ni bilo. Međutim, za njegovu ljubav nije bilo mnogo praktične primjene.

Jednom, kad mi je bilo šest godina i kad sam tek kretao u školu, upitao me je: „Koja ti je najveća želja u životu?" Kad je ugledao zbunjen izraz na mojem licu, pomislio je da ga nisam shvatio, pa je precizirao: „Nešto što svakako želiš učiniti barem jednom u životu." Tako sam i bio shvatio. „Dobro razmisli", rekao je tad. „Sutra ću te ponovno pitati." Mogao sam mu odgovoriti i odmah. Ali moj bi odgovor bio nešto što se ne smije *izgovoriti*, što se smije jedino *pomisliti*. Toliko sam o svijetu već znao. Odgovor bi

glasio: *Jednom u životu želim ubiti čovjeka*. Ta mi je misao, naime, smjesta prošla kroz glavu na njegovo pitanje, poput nečega što mi je već dugo ležalo na duši, strelice zapete na samostrelu. Nadao sam se da će otac zaboraviti podsjetiti me na svoje pitanje. Jer nisam mu želio lagati. I uistinu, zaboravio je. Ili nije, samo se nije usudio ponoviti pitanje. Možda i zato što se bojao mojeg odgovora?

I tako moj odgovor naposljetku nikad nije izgovoren, ali jest pomišljen. Pričam vam tu anegdotu odmah na početku jer ta je misao mračno geslo moje životne priče. Kad netko priča svoju životnu priču, nije li to na neki način kao ponovno rađanje? Obećanje da će, kad stavi točku na *i*, moći započeti nov, čist, nevin život, iako taj život možda i ne potraje dugo?

Kad mi je bilo trinaest, četrnaest godina, često sam špijunirao roditelje. Bio sam radoznao. Zanimalo me je što odrasli rade. Želio sam ih prisluškivati dok vode ljubav, što su moji roditelji činili često. Znao sam prepoznati i najsuptilnije znakove među njima. Osjetio bih kad su ona ili on bili željni, što jedno drugomu nisu davali do znanja ni pogledima, ni riječima, već tonom govora: u njezinu slučaju tajni znak bio je jedinstvena promuklost, a u njegovu nakašljavanje. Tad bi mi rekli da su umorni i da im je dan bio težak, koristeći se uvijek istom upadljivom formulacijom nakon koje bi me ostavili nasamo da slušam radio. Pored spavaće sobe mojih roditelja nalazila se malena ostava, u kojoj su stajala drva za

ogrjev. U to smo se vrijeme još grijali na drva. Ljeti su vrata ostavljali otvorena. Pa sam se sakrio u ostavu i prisluškivao ih te u zrcalu na vratima promatrao što rade u bračnom krevetu. I tako sam jednom čuo oca kako priželjkuje da izrastem u poštena čovjeka. Majka, još uvijek promuklim glasom, upitala ga je: „Good or smart?" On je odgovorio: „Good." A ona: „Smart." Smatrala je da onaj tko nije pametan nije dobar nizašto. Nije bila osobito načitana, uvijek se pozivala na istih desetak knjiga. Za razliku od njega, koji je uvijek pri ruci imao neku drugu knjigu. Međutim, majka sve do kraja života nikad nije odustala od namjere da jednoga dana napiše esej o nekoj književnoj temi. Dok on, sve u svemu, nije gajio nikakve književne ambicije. Bio je feljtonist provincijskoga lista i to mu je bilo sasvim dovoljno. Mnogo godina poslije otkrio sam da je ona u tom razgovoru o meni i o sudbini koju je za mene priželjkivala zapravo citirala roman *Washington Square* Henryja Jamesa. Bila je zabrinuta za mene, ali njezino mišljenje o meni bilo je isto kao i ono doktora Austina Slopera o svojoj kćeri Catherine: naime, da nisam nizašto. Smatrala je da od mene nikad ništa neće ni biti, osim da bih možda, eventualno, mogao postati dobar čovjek. Otac je pak i dalje inzistirao na tome da je biti dobar bolje nego biti pametan, jer to je oduvijek bio njegov životni moto. On je još kao mladić otišao u rat, a iz onoga što je govorio naslućivao sam da se u njemu i poprilično naubijao.

Prije nego što smo se te noći na terasi razišli, a nakon što smo se kucnuli pivom i nazdravili kao pravi muškarci, otac me je upitao imam li nekoga. Mislio je: djevojku. Ta mu se predodžba dobro uklapala u moju novostečenu financijsku neovisnost. Odgovorio sam mu da ne znam što misli.

„Znaš već, Johanne", rekao je tad, jedva se suzdržavajući da mi ne namigne.

Pa sam mu odgovorio: „Da, imam nekoga." Zato što sam ga želio obradovati i zato što me je te večeri prvi put u životu oslovio pravim imenom.

Pa što, pomislio sam, *mogao bih* imati djevojku. Kad bih htio. Ili još bolje: da sam htio. Uostalom, nije li misao ishodište svakoga djelovanja?

2

Deset dana prije, zadnji vikend tog semestra, sa svojim sam studentima otišao na selo u sveučilišno odmaralište. Plan je bio da ondje, u ugodnoj atmosferi, napravimo rezime proteklih mjeseci – neku vrstu vikend-seminara, kao što je bilo i najavljeno u opisu kolegija. Namjeravali smo planinariti, plivati, igrati se, raspravljati i održavati spontana natjecanja u govorništvu. U podrumu se nalazio stol za stolni tenis. Među sudionicima bio je i jedan par. Njih su se dvoje poznavali još iz osnovne škole, tako su nam barem ispričali. On je bio mršav i visok, s licem prepunim ožiljaka, tih i blag, barem se tako činilo, a nosio je crvenkaste kovrče gotovo do ramena, kakve su tad bile u modi. Zvao se Tommi, a djevojka mu se zvala Christiane. Pomalo su se izdvajali od nas ostalih. Možda i zato što smo se mi ostali odvajali od njih. Osim njih, nitko drugi nije bio u vezi, a bio je podjednak broj studentica i studenata. Svi smo se dobro slagali. Svatko je svakoga pogledavao. Samo njih dvoje nisu, oni su pripadali jedno drugomu. Nisam

mogao zamisliti ništa drugo nego da će ostati zajedno zauvijek. Svi smo tako mislili.

Christiane, ja i ostali čekali smo da dođe red na nas. Tommi je igrao protiv jednoga kolege i bili su podjednako dobri, što je značilo da bi s revanšom i uzvratom njihov meč mogao potrajati još neko vrijeme. Pokraj odmarališta nalazilo se maleno jezero, pa sam predložio Christiane da se prošećemo oko njega.

Dotad nisam obraćao posebnu pozornost na nju. Slušala je, vodila bilješke, ali nije se upuštala u rasprave. Održala je jedno izlaganje, ne sjećam se više na koju temu, u svakom slučaju, dobila je pohvale. Sjećam se njezina radosnog smiješka na licu kad je ponovno sjela pokraj Tommija. Ništa na njoj nije bilo upadljivo. Imala je pomalo okruglo lice, zbog kojeg smo je vjerojatno smatrali mlađom nego što je bila. Znao sam kako se zove i preziva, znao sam u kojoj ulici i u kojoj kući s Tommijem dijeli sobu, a da me je tko upitao koju boju odjeće nosi, odgovorio bih: plavu. Što je moglo biti i točno i netočno. Ne sjećam se više ni o čemu smo razgovarali tih pola sata šetnje oko jezerca. Ja sam vjerojatno pričao o svojemu rodnom kraju. I o nostalgiji za njim. O tome koliko mi nedostaje fen. Više od toga se ne sjećam. To sam ionako pričao svima. Zapravo i nisam osjećao nostalgiju, ali ta se priča dobro primala. Sigurno je i ona meni o nečemu pričala, ali nemam pojma o čemu. Možda također o svojem rodnom kraju. No ona je došla negdje sa sjevera, iz ravnice. Sigurno nismo razgovarali ni o čemu vrijednom pamćenja. Ali

jedno znam: nismo se ni dodirnuli. Čak ni slučajno. Nismo razmjenjivali ni čudne, nijeme poglede. U čemu sam inače dobar. Jednostavno smo se prošetali jedan krug oko jezerca, i to je bilo sve. Kad smo se vratili, bilo je vrijeme za večeru. Više nismo igrali stolni tenis.

U utorak, tjedan dana nakon toga, održan je posljednji susret našega kolegija. Raspravljali smo o ponudi izbornih predmeta u idućem semestru. Sastavio sam popis za one koji tijekom ljetnih praznika žele čitati teorijske knjige. Tommi i Christiane bili su iznimno šutljivi. Nakon kolegija, Christiane me je upitala želim li s njima na piće. Ali ne u menzu. Nekamo gdje nema studenata. Takvo mjesto u Marburgu nije bilo lako naći. Bio je jedan lokal u gornjem gradu, zvao se *Die Lokomotive*, nedaleko od moje sobe. Začudo, ondje se nikad nisu okupljali studenti, premda su posluživali dobre kobasice i nije bilo preskupo. Najradije bih bio sjeo vani na trgu, jer bilo je ugodno, mirisno i toplo, čak i navečer, no oni su željeli sjediti unutra, i to za stolom u jednoj od najskrovitijih niša. I tako smo onda sjedili. Dugo. U tišini. Budući da sam naslutio kako će uslijediti neka teška tema, nisam želio biti prvi koji će progovoriti.

Naposljetku je Christiane uzela riječ. Bez uvoda rekla je da će se preseliti k meni. Zasad. Pitao sam se kako bih to trebao shvatiti? I što joj znači „zasad"? Odgovor je glasio: dok ne pronađemo zajednički stan. U to sam vrijeme živio u studentskome stanu s još dvojicom kolega i jednom kolegicom. To

mi shvatio sam ovako: da ćemo zajedno tražiti novi smještaj za Christiane. Zajedno? Tko? Tommi, ona i ja? Ali, zašto ja, koji je uopće ne poznajem? Cijelu sam situaciju shvatio ovako: da Christiane želi prekinuti s Tommijem, i to hitno, pa ne zna gdje bi prespavala, zasad. No, zašto baš kod mene?

„Ali u mojem stanu nema mjesta", rekao sam na to. „Ako želiš, mogu se raspitati ima li gdje kakav slobodan krevet ili kauč."

„Spavat ću kod tebe", nato će ona.

Željela je prekinuti s Tommijem i biti sa mnom. A mislila je da i ja to želim. I Tommi je to također mislio. Rekao je da će mu nedostajati njezine sise. Nije mi bilo jasno je li to rekao njoj, meni ili samom sebi. Da će neprekidno misliti na njezine velike, tople sise. Koje je gledao kako rastu. A sad će stalno misliti na to kako ih ja dodirujem. Rasplakao se, i dalje nepokretno sjedeći.

„Samo zato što smo se prošetali oko jezerca?" upitao sam. U tome nije bilo nimalo ironije. „Možda je došlo do kakva nesporazuma."

„Ti to ne želiš", rekla je naposljetku, a Tommi i ja mogli smo sami odlučiti je li to bilo pitanje ili tvrdnja. Izgovorila je te riječi bez imalo emocija.

„Ne," rekoh tad, „ne želim."

Tad je jednostavno ustala i otišla. A Tommi je potrčao za njom.

3

Nakon što me je otac upitao imam li koga, sinulo mi je da sam možda pogriješio što sam je odbio. Što bi se u mojemu životu promijenilo da sam pristao na Christianinu ponudu? Ta čovjek se na svakom koraku susreće s ludostima. Iako se svi pretvaraju da ih nema, ludosti vrebaju iza svakoga ugla. Besmislica! Ludost je rijetkost. A ono što je rijetko, to je dragocjeno. I zašto bi to uopće bila ludost? Scena poput one koja se odigrala u *Lokomotivi* na marburškome Sajmišnom trgu dragulj je u životu koji se sastoji od pijeska, i takvo što ne zaboravlja se do kraja života. Zovemo ih ludostima, jer život je škrt trenutcima poput toga i ne možemo računati na njih, pa ih imamo potrebu omalovažavati. Kao što omalovažavamo i sve drugo što nije uobičajeno. Upravo sam tako i sam razmišljao kad sam ocu odgovorio: „Da, imam nekoga." Poslije sam razmišljao, ako je Christiane nakon kratke, ni po čemu posebne šetnje oko jezerca, koje doduše jest bilo prekriveno lopočima, bila spremna na takav radikalan rez u svojim životnim planovima – jer Tommi i ona su pričali kako su već

kad im je bilo trinaest godina smišljali imena svojoj budućoj djeci i išli na savjetovanje u vezi sadnje zajedničkoga vrta – onda se osjećaji koje gaji prema meni neće dati tek tako izbrisati mojim odbijanjem, premda sam na njezinu ponudu odgovorio brzo i odlučno. Dosađivao sam se. Između dvadesete i tridesete godine života bilo mi je dosadno i svakoga sam prijepodneva patio od glavobolje. Ali njezina sam se osmijeha sjećao – tog radosnog smiješka dok je nakon održana izlaganja uz pljesak svojih kolega sjedala na stolicu pored Tommija i spustila dlan na njegovo rame. Taj sam osmijeh protumačio kao znak ranjivosti i predanosti. Svatko tko bi je uhvatio sa smiješkom na licu mogao bi joj nauditi. Ta me je pomisao uzbuđivala. Bez obzira na to jesam li sebe vidio u ulozi zaštitnika ili krotitelja.

Otkako me je otac pitao imam li koga, vraćale su mi se takve misli i takva sjećanja, a zajedno s njima i prizori o tome što bi bilo da je bilo. Uključivali su nizove slika, u kojima sam sebe vidio u sudbinskoj vezi s Christiane. Pritom svojoj mašti nisam mogao doprinijeti nikakvim vlastitim iskustvom, pa sam ga posuđivao iz pročitanih knjiga, ponajprije romana francuskih književnika. Christiane mi se u tim maštarijama činila kao zagonetna žena obavijena izravnošću i površnošću, žena zbog koje bih i sam bio spreman odreći se svih svojih prethodnih životnih planova, samo da bih je shvatio. U njima smo se upuštali u strastvene ljubavne veze i živjeli u malenu potkrovlju u Parizu, ludi jedno za drugim, oboje

ne mareći za život, kao jedan od onih parova kojemu se svi dive, a istodobno ga se i plaše. Pritom više nisam mogao zamisliti čak ni kako izgleda, počinjala je sve više nalikovati slici koju sam si u glavi stvorio o Emmi Bovary. Također, nisam zamišljao nikakve scene seksa, ali zato jesam stalno ponavljao kratak razgovor u *Lokomotivi*, kad mi je ta djevojka, koja mi dotad ničim nije uspjela privući pozornost, sabrano, u jednoj jedinoj rečenici objavila da odsad svoj život želi provoditi sa mnom. „Spavat ću kod tebe." Ništa nisam želio više nego ponovno čuti tu rečenicu. Nikakve scene. Nikakav Pariz. Samo tu jednu rečenicu. „Spavat ću kod tebe." Nije li u toj rečenici skrivena činjenica da smo Christiane i ja stvoreni jedno za drugo? A ona je to prepoznala. Sviđa li se meni njezino lice ili njoj moje, bilo je nevažno, i nije imalo nikakve veze s činjeničnim stanjem. Veliki plan, velika zagonetka. Ako u takvoj neprimjetnoj osobi gori tolika strast, pomislio sam, onda zasigurno sklona patosu i kiču, pa se neće uvrijediti ako joj na uho šapnem da sam se predomislio, da ipak i ja to želim. Da sam se možda čak i zaljubio u nju prisjećajući se toga popodneva u marburškome starom gradu. Jesam li, barem malo? Ne, nisam. Bio sam znatiželjan, ništa više. U mojemu životu nije bilo velikih planova, a pogotovo ne onakvih kakvi bi uslijedili nakon vjenčanja pred svećenikom ili potpisivanja službenog dokumenta u prisutnosti matičara. Osim toga, koliko god sam se trudio, na Christiane nisam uspijevao pronaći ništa zagonetno. Kao ni na

Tommiju. Ili na sebi samomu. Rješavanje zagonetke bio je barem kakav-takav plan, a možda bi moglo potrajati i cijeli semestar prije nego što neizvjesnost između troje ljudi uzburka dosada koja uvijek na sve kaže: *To ti se ne isplati*.

Nakon polovine praznika više uopće nisam razmišljao o Christiane i Tommiju, a odjek toga poslijepodneva u gostionici bez studenata blijedio je u banalnost, u kojoj sam se, nakon što su isparili patos i kič, osjećao kao kod kuće, onako kako sam se osjećao otkad znam za sebe.

4

U rujnu sam se ponovno ukrcao na vlak i vratio u Marburg. Semestar je počinjao tek sredinom listopada. Moji su cimeri još uvijek bili kod kuće s roditeljima ili ljetovali na jugu Francuske, pa nisam morao ni s kim razgovarati. To sam i priželjkivao. Veći sam dio ljeta proveo sam izbjegavajući prijatelje, dok sam se na obiteljskim okupljanjima pojavljivao tek nakratko. Lutao sam šumom ili uz Staru Rajnu, planinario noseći sa sobom *Zaratustru* kako bih se uzdizao barem duhovno, s (unutarnjim) se osmijehom poistovjećujući s „najprezrenijim čovjekom", ubojicom Boga, koji nije mogao podnijeti da ga neko više biće promatra svisoka. Skrivao sam se u sjenovitim zakutcima i u svoj dnevnik zapisivao dijaloge između izmišljenih likova: rokera i revolucionarne studentice u međugradskom autobusu koji vozi kroz Ameriku, lakrdijaša i doktora medicine tijekom putovanja kočijom početkom devetnaestog stoljeća, te mornara i vraga usred oluje na rtu Horn. Bile su to vježbe koje su me radovale, igre koje su bez napora zamjenjivale razgovor sa stvarnim ljudima. Nije me

zanimalo *što* netko od njih govori, upravo suprotno, što je dijalog bio vještiji, to su rečenice bile banalnije. Čarolija je, da se tako izrazim, bila skrivena između redaka, ali samo naizgled, jer između redaka se, kao što znamo, ne krije ništa. Smatrao sam se dobrim piscem dijaloga, čak i virtuozom. No nisam bio ni najmanje zainteresiran za dramu s radnjom i intrigama, sukobima i preokretima. Zadovoljavao sam se ozračjem. Cilj mi je bio napisati dijalog u kojemu niti jedna jedina riječ ne bi imala značenje, a koji bi čitateljstvo ostavio bez teksta. Uzori su mi bili Hemingway i Čehov. Za vrijeme svojih kasnih doručaka svakodnevno sam razgovarao s majkom, a ti su razgovori bili najbliži onomu što sam smatrao idealnim dijalogom. Ponekad bih se nalazio i s ocem, kad bi izišao iz radne sobe, s leđima pogrbljenim od duga sjedenja, a kasno uvečer ponovno bismo sjedili na terasi, gdje je on pokušavao ponoviti onaj tračak bliskosti oca i sina, pa bi nam donio svakom po bocu piva. Osjećao sam se velikodušnim i plemenitim što mu izlazim ususret i ponovno glumim početak našega prijateljstva, kao da je nazdravljanje staklenim bocama bilo dio kakve liturgije. Međutim, u tome nije bilo ljubavi. Osjećao sam, i to me je morilo, kako sa svakom izgovorenom riječi u meni raste neki prijezir. Dok smo se svađali i odmjeravali pogledima, među nama je ipak bilo stanovita povjerenja. No otkako smo si stajali nasuprot kao dva odrasla muškarca, ono je izblijedjelo te naposljetku potpuno

nestalo. Naši su dijalozi imali previše značenja, a premalo forme.

Volio sam biti sam, oduvijek sam to volio, ali tog je ljeta samoća postala gotovo prirodnom funkcijom mojega tijela, koje je na ustezanje reagiralo s nelagodom, pa čak i bolom. Morao sam se zadovoljiti dijalozima koje sam zapisivao u dnevnik. Imao sam dvadeset dvije godine, osjećao se odraslijim od svojega oca i bilo mi je neugodno kad bismo se pogledali u oči.

Međutim, za razliku od roditeljske kuće, činjenica da nisam imao društva ni u studentskome stanu počela me je uzrujavati. Čak mi je i sviranje gitare išlo na živce. Nije mi padalo na pamet ništa novo. Prsti lijeve ruke sami su se slagali u akord a-mol, a ritam koji je udarala desna ruka bio je isti kao i jučer, prekjučer i dan prije toga. Noću sam lutao ulicama, od pustoga južnog dijela grada, do još uvijek živahne ljetne vreve u Gornjem gradu, potucajući se od gostionice do gostionice. Mnogi su se studenti u međuvremenu već vratili s ljetnih praznika, ali iako me je njihova blizina privlačila, nisam se uključivao u razgovore niti stvarao nova poznanstva. Primijetio sam da je među onima koji su se prvi vraćali bilo tek malo studentica. Očito muškarci teže podnose boravak kod kuće od svojih kolegica. Muška prijateljstva nisu me zanimala. Žudio sam za ženama. Kao i svi drugi, samo većina je imala planove koji su sezali dalje od jedne noći, prema dugačkim, ako već ne doživotnim, onda barem postojanim vezama.

Željeli su biti u čvrstim lukama. Mene je već od same te fraze hvatala jeza. Mislio sam kako *ja* ženama na duge pruge nemam što pružiti, a pritom sam zapravo mislio kako duga veza ne bi imala što pružiti *meni*. Ne zato što mi neka žena ne bi imala što ponuditi, toliko umišljen ipak nisam bio, već zato što ja njezine ponude ne bih znao prihvatiti. Mislio sam, ili će me sreća ošinuti poput munje, ili ništa – a pritom nisam imao pojma ni o sreći ni o ičemu drugom. Tim me je više obuzimala čežnja za zagrljajem žene, za odlazak u krevet s njom i za osjećanjem njezina tijela. Ono o čemu drugi maštaju godinama i desetljećima, ja sam u svojim mislima ugurao u jednu kratku noć. Nije mi bilo stalo do toga da je zanima kako se zovem ni bilo što drugo vezano uz pitanje koje si obično postavljamo, tko smo i što smo, baš kao što ni mene nije zanimalo čime se moja zamišljena ljubavnica bavi, što misli ili izvodi izvan moje sobe. Christiane mi se vrzmala glavom kao čeznutljiva misao, a nije mi smetalo čak ni to što joj se više nisam mogao sjetiti ni lica. Noću bih grlio jastuk, ljubio ga i šaputao: „Spavat ćeš kod mene? O, da, hoćeš. Spavat ćeš ti sa mnom!"

5

Znao sam da Tommi i Christiane žive u Biegenstraße – ili da su barem živjeli prije ljeta. Pa sam se usred bijela dana prešetavao pokraj kuće Erwina Piscatora i dalje prema *pizzeriji Santa Lucia* (u kojoj sam se, otkako sam postao bogataš, tu i tamo znao počastiti i kakvim skupocjenim jelom s cijelim komadima mesa), da bih potom pred kućnim brojem 43 ubrzao korak, ne uspijevajući se oduprijeti svojim klimavim nogama, kao kad urednik u vijestima zamoli sugovornika da napravi nekoliko koraka dok on najavljuje njegov dolazak. Pitao sam se što ako me njih dvoje promatraju sa svojega prozora? U tom slučaju bit će bolje da pomisle kako prolazim samo slučajno. Što bi Christiane pomislila? *Oh, pa to je on!* A što bi pritom osjećala? Nisam znao gleda li njihova soba uopće na ulicu. Ni jesu li se uopće vratili u grad. Pa ni jesu li još uvijek zajedno. Ako nisu, pomislio sam, ja sam krivac što im se veza raspala. To me je tištalo. Ako bezazlena šetnja oko jezerca može biti toliko razorna, što to onda govori o meni? Poznavao sam ljude iz kojih izviru loše vibracije, znanstveno nedokazive,

ali takvi bi ljudi već samom svojom prisutnošću stvarali nelagodu. Priznajem, sve su to bili likovi iz romana koji su zastarjeli već više od sto godina. Međutim, čak su i najčudnije dosjetke najčudnijih književnika imale zloslutnu realnu jezgru, iz koje su u tijeku pripovijedanja isplivali takvi uvrnuti likovi – kako bi inače uopće nastali? Što ako sam i ja jedan od tih čudaka? Zna li čudak i sam da je čudak? Imam li pravo misliti samo na sebe? Nije me mučilo pitanje što okončanje takve veze, koju smo svi smatrali uzornom, čvrstom i stabilnom, znači za Christiane i Tommija, već jedino moja vlastita situacija: kakav sam ja to čovjek da i bez ikakve namjere imam toliku moć nad drugima? Što će biti s njima ako se rastanu? Puf, i odjednom nestanu snovi o djeci i vrtu! Christiane, slobodna, ne više u vezi, bez Tommija, bila bi slika i prilika bilo koje mlade žene, jedna od onih koje me nimalo ne zanimaju. Njezine riječi *spavat ću kod tebe* golicale su mi maštu jedino dok su, istodobno upućene drugomu, značile: *Tebe ostavljam*.

A onda sam slučajno naletio na njih. Oboje, Christiane i Tommija, zajedno. U dizalu *Elwerta*.

Elwert mi je bila omiljena knjižara. U podnožju uspona na Gornji grad nalazio se odjel džepnih izdanja, koji je već bio raskošan, iz kojega se potom dizalom išlo na gornje katove, međutim, usput se moralo presjesti: najprije izići iz dizala na hodnik natkriven staklom, a potom ući u drugo dizalo koje je vodilo gore u antikvarijat. Ondje je tek bila prava